

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

William Johansson

Likhet inför aktiebolagslagen
Något om tillämpningen av likhetsprincipen och
generalklausulerna

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Kacper Szkalej

Termin: VT2022

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	3
1. INLEDNING	4
1.1 BAKGRUND	4
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	5
1.3 METOD OCH MATERIAL	5
1.4 AVGRÄNSNING	6
1.5 DISPOSITION	7
2. AKTIEBOLAGSLAGEN OCH MINORITETSSKYDDET	8
2.1 ASSOCIATIONSFORMEN OCH MAJORITETSBE­SLUT	8
2.2 FRAMVÄXTEN AV MINORITETSSKYDDET	9
3. GENERALKLAUSULERNA	10
3.1 UTFORMNINGEN AV GENERALKLAUSULERNA	10
3.2 GENERALKLAUSULERNAS REKVISIT	11
3.2.1 "Otillbörligt"	11
3.2.2 "Ägnat att" och "annan"	14
3.3 SAMMANFATTANDE SLUTSATSER	14
4. LIKHETSPRINCIPEN	16
4.1 ALLMÄNT OM LIKHETSPRINCIPEN	16
4.2 UNDANTAG FRÅN LIKHETSPRINCIPEN	17
5. FÖRHÅLLET MELLAN GENERALKLAUSULERNA OCH LIKHETSPRINCIPEN	19
5.1 TILLÄMPNINGEN AV GENERALKLAUSULERNA OCH LIKHETSPRINCIPEN	19
5.1.1 <i>Likhetsprincipen och generalklausulerna som självständiga rättsregler</i>	20
5.1.2 <i>Betydelsen av NJA 2013 s. 1250</i>	22
5.2 EXTENSIV TILLÄMPNING AV LIKHETSPRINCIPEN I LJUSET AV EU-RÄTTEN	24
5.3 SAMMANFATTANDE SLUTSATSER	26
6. AVSLUTANDE ORD	28
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	29

Summary

The thesis deals with the principle of equality and the general clauses in the Swedish Companies Act. The rules form part of the so-called minority protection. Although the regulations are old, the application and relationship between the principle of equality and the general clauses is something that is still debated. The essay aims to find out how the application of the rules should be understood and how they relate to each other.

Central for the analysis is the application of the "undue"-condition in the general clauses. In connection with this, it has been debated whether an economically justifiable measure can be unfair. The conclusion is that commercial effects are possible to consider in the assessment, with the reservation that there must always be an overall assessment where the interests of the minority also are considered.

Moreover, it is difficult to draw a clear distinction between the principle of equality and the general clauses. This question is in principle purely theoretical and depends mainly on the definition of the terms. However, the question of an extended and independent application of the principle of equality is of greater relevance. Different opinions are shown in the legal doctrine. Case law, as well as the preparatory work, are also ambiguous concerning this matter. As far as I am concerned, the principle of equality should also be considered to include equal treatment of shareholders and can be applied to measures where shareholders are materially treated differently. The directive (EU) 2017/1132 of the European Parliament and the Council of 14 June 2017 relating to certain aspects of company law supports this opinion. Yet, when applying the law, one needs to consider different conflicting interests, similar to that in assessing the "undue"-condition in the general clauses. How this interpretation relates to NJA 2013 s. 1250 can be discussed. A clarification from the Supreme Court or the legislator would be necessary for this part.

Exceptions can be made from the principle of equality. The general clauses then function as a supplement. In addition, the principle of equality and the general clauses do not contain the same prerequisites, which means that they cover slightly different types of situations. All things considered, the rules complement each other as minority protection rules.

Sammanfattning

Uppsatsen behandlar likhetsprincipen och generalklausulerna i svensk aktiebolagsrätt. Reglerna utgör en del av det så kallade minoritetsskyddet. Även om bestämmelserna är gamla, är tillämpningen och förhållandet mellan likhetsprincipen och generalklausulerna något som fortfarande debatteras. Syftet med uppsatsen är att utröna hur tillämpningen av reglerna ska förstås och hur de förhåller sig till varandra.

Centralt för granskningen är tillämpningen av otillbörlighetsrekvisitet i generalklausulerna. I anslutning till detta har det i doktrinen debatterats huruvida en företagsekonomiskt försvarlig åtgärd kan vara otillbörlig. Slutsatsen som dras är att det är möjligt att ta hänsyn till företagsekonomiska skäl vid otillbörlighetsbedömningen, dock med reservationen att det alltid måste ske en helhetsbedömning där även minoritetens intressen beaktas.

I arbetet konstateras därutöver att det är svårt att göra en tydlig distinktion mellan likhetsprincipen och generalklausulerna. Denna fråga är i princip uteslutande teoretisk och beror främst på vilken definition man har av termerna. Frågan om en självständig tillämpning av likhetsprincipen är dock av större relevans. Det finns skilda åsikter i doktrinen i frågan och rättspraxis samt förarbetena är tvetydiga. Jag menar att likhetsprincipen även ska anses omfatta likabehandling av aktieägare, och kunna tillämpas mot åtgärder där aktieägare materiellt olikabehandlas. Stöd för denna åsikt ges av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1132 av den 14 juni 2017 om vissa aspekter av bolagsrätt. Det torde emellertid behöva ske en intresseavvägning – lik den vid otillbörlighetsbedömningen i generalklausulerna – vid tillämpning av lagrummet. Hur denna tolkning förhåller sig till NJA 2013 s. 1250 är däremot oklart. Ett förtydligande från HD eller lagstiftaren skulle i denna del vara önskvärd.

Från likhetsprincipen går det att göra undantag. Generalklausulerna fungerar då som ett komplement. Reglerna innehåller därtill inte samma rekvisit, vilket gör att de omfattar något olika typer av situationer. Sammantaget kan man anse att de kompletterar varandra som minoritetsskyddsregler.

Förkortningar

AB	Aktiebolag
ABL	Aktiebolagslagen, om inget annat anges åsyftas (2005:551)
EU	Europeiska unionen
FEUF	Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
HD	Högsta domstolen
JT	Juridisk Tidskrift
NJA	Nytt juridiskt arkiv
SOU	Statens offentliga utredningar
Prop.	Proposition

1. Inledning

1.1 Bakgrund

”Behovet av forskning om generalklausulernas innebörd är påtaglig” går att läsa i slutet av Pehrsons bidrag i Festskrift till Sveriges advokatsamfund år 1987.¹ Generalklausulerna och den nära förbundna likhetsprincipen utgör en del av det så kallade minoritetsskyddet i svensk aktiebolagsrätt. Syftet med reglerna är att skapa skydd från maktmissbruk för minoritetsägare som innehar kapital i aktiebolag.² Även om det har gått mer än 30 år sedan Pehrson skrev ovanstående citat, är frågan om generalklausulernas innebörd och dess förhållande till likhetsprincipen något som fortfarande är föremål för diskussion.³ HD kan förvisso ha ansetts behandla frågan i NJA 2013 s. 1250, vilket enligt vissa författare ska ses som en slutlig punkt för diskussionen.⁴ Samtidigt går det i underrätternas avgörande att se en viss begreppsförvirring över vad generalklausulerna respektive likhetsprincipen innebär och en stringens går inte att hitta.⁵ Somliga inom doktrinen är även av uppfattningen att man inte kan dra några långtgående slutsatser utifrån HD:s avgörande och menar att den svenska regleringen på området inte är förenlig med EU-rätten.⁶

Hur reglerna ska förstås är inte enbart en akademisk fråga, utan det finns praktiska situationer där lagrummen eventuellt kan bli tillämpliga. Den i media nyligen uppmärksammade tvisten i Hogia AB kan nämnas som ett exempel.⁷ Det kan sålunda finnas skäl att närmare utreda hur tillämpningen och förhållandet mellan likhetsprincipen och generalklausulerna ska förstås. En sådan förståelse kan underlätta för ombud i en tvist lik den i Hogia AB.

---

¹ Pehrson s. 502.

² Beyer & Båvestam s. 11.

³ Jfr Johansson (2022) s. 176 ff; Beshar s. 412 ff.

⁴ Arvidsson (2014) s. 268; Nerep s. 321.

⁵ T.ex. Göta hovrätt T 177-16; Svea hovrätt T 1976-17; Svea hovrätt T 651-20.

⁶ Beshar s. 417; jfr Johansson (2022) s. 177; Andersson & Pehrson s. 117 f.

⁷ Näslund.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att presentera hur rättsfigurerna likhetsprincipen och generalklausulerna i svensk aktiebolagsrätt ska förstås. Uppsatsen avser därmed att ge en översiktlig bild över de olika tolkningar som finns i frågan och utifrån detta analysera vad som kan anses utgöra gällande rätt. Särskild vikt läggs vid EU-rättens betydelse på området. För att uppnå detta syfte avser uppsatsen att svara på följande två frågeställningar:

- Hur ska tolkningen och tillämpningen av likhetsprincipen och generalklausulerna ske?
- Finns det rättsligt stöd för en extensiv tillämpning av likhetsprincipen?

1.3 Metod och material

Uppsatsen utgår från vad som inom rättsvetenskapen brukar benämnas som rättsdogmatisk metod. En entydig definition över vad som menas med metodläran är emellertid svår att finna.⁸ I denna framställning används begreppet som en metod för att analysera och försöka utkristallisera vad som utgör gällande rätt utifrån rättskällevärdet.⁹

Uppsatsens frågeställningar tar sikte på likhetsprincipen och generalklausulerna i ABL. Det här medför att en naturlig utgångspunkt är att studera hur de aktuella begreppen kommer till uttryck i lagtext, en rättskälla som ska anses ha formell auktoritet.¹⁰ I och med att dessa bestämmelser innehåller relativt vaga termer och att förhållandet mellan reglerna inte framgår av lagtexten, studeras även rättspraxis, lagförarbeten och den rättsvetenskapliga litteraturen. Vilken auktoritet dessa rättskällor ska erkännas kan diskuteras men en ståndpunkt är att rättspraxis – likt lagtext – har formell auktoritet, medan lagförarbeten och doktrinen har karaktär av en mer rekommenderande sådan.¹¹

Lagförarbetena som används är relativt gamla, men kan än idag anses vara av betydelse då de fortfarande återropas såväl i rättspraxis som i doktrinen vid analys om reglernas innebörd.¹² Ett avgörande som tillmäts särskild vikt i den följande framställningen är NJA 2013 s. 1250. Hur

---

⁸ Kleineman s. 21.

⁹ Ibid. s. 26.

¹⁰ Ibid. s. 28.

¹¹ Ibid. s. 28 f.

¹² T.ex. NJA 2013 s. 1250; Johansson (2022) s. 176 ff; Andersson & Pehrson s. 112 ff.

avgörandet ska förstås och tolkas går emellertid att diskutera¹³, vilket medför att åsikter i doktrinen ges stort utrymme i syfte att besvara frågeställningarna.

En möjlighet att redogöra för samtliga åsikter som framhävs inom doktrinen i ämnet finns emellertid inte. För att nyansera frågan har det istället skett ett urval av texter baserat på författarens/författarnas åsikt i frågan.

De olika perspektiven i doktrinen analyseras sedan för att utröna gällande rätt. I detta avseende kan särskilt nämnas Johanssons ”Svensk Associationsrätt i huvuddrag, samma författares ”Aktiebolagslagens generalklausuler. Insjöar eller torra land?”, Beshers ”Aktiebolagets och försäkringsföretagets organisation – särskilt om styrelsens och den verkställande direktörens funktion och ansvar samt om begreppet förvaltnings, lednings- eller tillsynsorgan i svensk rätt” och Andersson och Pehrsons ”Likhetsprincipen och generalklausulerna”. Dessa används främst för att belysa en extensiv tolkning av likhetsprincipen och generalklausulerna. För att visa en mer restriktiv syn används huvudsakligen Bergström och Samuelssons ”Aktiebolagets Grundproblem”, Nereps ”Om generalklausulerna och likhetsprincipen i aktiebolagslagen” samt Arvidssons ”Associationsrättens likhets- och likabehandlingsprinciper. En analys i ljuset av NJA 2013 s. 1250”. Uppsatsen avser i detta sammanhang att bidra till forskningsläget genom att betrakta såväl NJA 2013 s. 1250 som EU-rätten i analysen, vilket – bortsett från möjligen Beshers – ingen författare gjort.

Vid diskussionen om möjligheten att tillämpa likhetsprincipen i vidsträckt bemärkelse sker en analys av svensk rätt i förhållande till EU-rätten. I denna del kan rättskällevärdet anses ge en ytterligare dimension, då EU-rätten ska ges företräde framför nationell rätt i händelse av en regelkonflikt.¹⁴

1.4 Avgränsning

Avsikten med uppsatsen är att utreda tillämpningen och förhållandet mellan likhetsprincipen och generalklausulerna som minoritetsskyddsregler. Undersökningen av detta sker på ett strukturellt plan utan att ingående diskutera situationer där reglerna skulle kunna komma att

---

¹³ Se avsnitt 5.1.2.

¹⁴ Mål 6/62; Riechel s. 123 f.

aktualiseras. Anknyttande frågor såsom vilka rättsföljder en överträdelse av reglerna kan medföra diskuteras inte heller inom ramen för denna uppsats. Det här medför att tillämpningen av skadeståndsbestämmelserna i 29 kap. ABL inte behandlas, och inte heller möjligheten att klandra samt återvinna rättsverkningarna av ett beslut med stöd av 7 kap. 50 § eller 8 kap. 42 § ABL.

I delar av rättsvetenskapen anses även andra regleringar i ABL ge upphov till minoritetsskydd. Dessa bestämmelser behandlas inte i denna framställning på grund av utrymmesskäl.

1.5 Disposition

Dispositionen för uppsatsen är följande. Inledningsvis sker en redogörelse för aktiebolaget som association och framväxten av ett minoritetsskydd. Sedan beskrivs generalklausulerna i ABL och hur dess rekvisit ska förstås. Därefter kommer ett allmänt avsnitt om likhetsprincipen, för att sedan följas av ett längre kapitel där förhållandet mellan de aktuella reglerna och möjligheten till en extensiv tillämpning av likhetsprincipen diskuteras.

2. Aktiebolagslagen och minoritetsskyddet

I detta avsnitt redogörs översiktligt för den rättsliga definitionen av ett aktiebolag och hur dess beslutsfattande går till. Därtill beskrivs även de intresseavvägningar som föranlett införandet av minoritetsskyddsregler i ABL.

2.1 Associationsformen och majoritetsbeslut

Ett aktiebolag är en kapitalassociation vilket innebär att medlemmarna har kapitalandelar i associationen.¹⁵ Det är emellertid ingen nödvändig förutsättning att det finns ett flertal medlemmar, utan ett aktiebolag kan bedrivas med endast en medlem.¹⁶ Denna association finns till för att tjäna ett gemensamt syfte och ändamål hos medlemmarna, vilket för aktiebolag som huvudregel är att generera vinst.¹⁷ Det som utmärker associationen aktiebolag är att medlemmarna inte är personligt ansvariga för bolagets förbindelser.¹⁸ En aktieägare kan sålunda inte hållas ansvarig för skulder som bolaget inte kan betala. Skyddet för borgenärer tillgodosöks istället genom de regler som uppställs i ABL vilka bolaget har att följa.¹⁹

Beslutsrätten i aktiebolag vilar på majoritetsprincipen.²⁰ Det innebär att det beslut som biträds av mer än hälften av rösterna är det som ska gälla. Detta har bland annat betydelse vid utseende av styrelseledamöter och revisorer, vilka båda är beslut som fattas med enkel majoritet.²¹ Majoritetsägare ges därigenom en betydande möjlighet att bestämma över väsentliga aspekter i ett aktiebolag.²²

---

¹⁵ Prop. 1895:6 s. 117.

¹⁶ Johansson (2022) s. 33.

¹⁷ Ibid. s. 35. Att vinstsyftet är huvudregeln framgår av 3 kap. 3 § ABL motsatsvis.

¹⁸ 1 kap. 3 § 1 st. ABL.

¹⁹ Johansson (2022) s. 46.

²⁰ Prop. 1975:103 s. 246 f.

²¹ 7 kap. 40-41 §§ ABL; 8 kap. 4, 8 §§ ABL.

²² Bergström & Samuelsson s. 20 f.

2.2 Framväxten av minoritetsskyddet

Lagstiftaren har uppmärksammat att de maktbefogenheter som följer av majoritetsprincipen kan leda till missbruk till skada för minoritetsägare i bolaget. Av denna anledning har man i ABL infört ett antal minoritetsskyddsregler.²³ Samtidigt anför Bergström och Johansson att ett alltför utförligt skydd kan ge motsatta effekter med minoritetsmissbruk och ett minskat incitament att utnyttja associationsformen aktiebolag.²⁴ Sandström menar i sammanhanget att skyddet inte kan sträcka sig så långt att minoriteten i praktiken ges möjlighet att styra i aktiebolaget.²⁵ Denna avvägning är inte utan betydelse vid tillämpning av likhetsprincipen och generalklausulerna, något jag återkommer till senare.²⁶

Uppfattningen om vilka regler som kan anses klassificeras som minoritetsregler skiljer sig mellan olika författare.²⁷ Denna framställning har inte till syfte att presentera en heltäckande bild över vilka regler som kan anses vara minoritetsskyddande, utan nöjer sig med att nämna likhetsprincipen i 4 kap. 1 § ABL och generalklausulerna i 7 kap. 47 § och 8 kap. 41 § 1 st. ABL, vilka Beyer och Båvestam framhäver som de mest betydelsefulla.²⁸ Tillämpningen av dessa regler kommer att behandlas närmare i de följande avsnitten.

---

²³ Bergström & Samuelsson s. 130 f.

²⁴ Ibid.

²⁵ Sandström s. 204.

²⁶ Se avsnitt 3.2 och 5.

²⁷ Beyer & Båvestam s. 13.

²⁸ Ibid s. 14.

3. Generalklausulerna

I denna del beskrivs generalklausulerna i ABL och hur deras rekvisit ska förstås. Detta är av vikt för att senare förstå hur lagrummen förhåller sig till likhetsprincipen, vilket kommer diskuteras i kapitel 5.

3.1 Utformningen av generalklausulerna

I ABL finns – som tidigare nämnts – två generalklausuler, där den ena berör styrelsen medan den andra berör bolagsstämman. Den förstnämnda stadgas i 8 kap. 41 § 1 st. ABL där det anges att ”styrelsen eller någon annan ställföreträdare för bolaget får inte företa en rättshandling eller någon annan åtgärd som är ägnad att ge en otillbörlig fördel åt en aktieägare eller någon annan till nackdel för bolaget eller någon annan aktieägare”.

Motsvarande generalklausul för bolagsstämman återfinns i 7 kap. 47 § ABL och den är snarlik, med skillnaden att den istället tar sikte på bolagsstämmans beslut. Dessa generalklausuler infördes i samband med 1944 års ABL. I förarbetena till den lagen anges att generalklausulerna är ett uttryck för likhetsprincipen, något som även framhävs i senare förarbeten.²⁹ Syftet med införandet var att undvika kringgåenden av likhetsprincipen genom att kunna fatta beslut som formellt behandlar aktieägare lika, men i praktiken ger upphov till särbehandling.³⁰ Genom en efterföljande lagändring år 1975 plockades ett uppenbarhetsrekvisit bort och ersattes istället med ett otillbörlighetsrekvisit.³¹ Bestämmelsen som antogs i samband med ändringen är, med undantag för redaktionella ändringar, fortfarande gällande rätt.³²

Det anses inte vara möjligt att göra avsteg från nuvarande generalklausuler genom att ange något annat i bolagsordningen. De är med andra ord tvingande.³³ Av NJA 2013 s. 117 framgår emellertid att generalklausulerna kan åsidosättas om samtliga berörda aktieägare lämnat sitt samtycke.

---

²⁹ SOU 1941:9 s. 303; Prop. 1973:93 s. 137.

³⁰ SOU 1941:9 s. 303.

³¹ Prop. 1973:93 s. 83 f, s. 137.

³² Prop. 2004/05:85 s. 611, 631 jfr Prop. 1997/98:99 s. 226 f.

³³ Arvidsson (2010) s. 241.

3.2 Generalklausulernas rekvisit

3.2.1 ”Otillbörligt”

I doktrinen framhävs att otillbörlighetsrekvisitet är den viktigaste beståndsdel i generalklausulerna och det som kan orsaka de största tolkningsproblemen.³⁴ Enligt förarbetena ska rekvisitet förstås som att det behöver ske en intresseavvägning vid tillämpning av generalklausulerna. Skyddseffekten med reglerna ska vägas mot majoritetens intresse av att effektivt kunna fatta beslut i bolaget.³⁵ Åtgärder som förvisso kan anses medföra viss olägenhet för minoriteten men som är förenliga med bolagets övergripande intressen, kan således behöva tålas.

Vid bedömningen ifall en åtgärd anses vara otillbörlig kan man studera huruvida den är i bolagets intresse, samt om den anses vara ”företagsekonomiskt riktig eller försvarlig”.³⁶ Det framhävs nämligen i motiven att ett sådant beslut inte kan betraktas som en otillbörlig fördel.³⁷ Vad som är i bolagets intresse får enligt Arvidsson och Samuelsson tolkas utifrån 3 kap. 3 § ABL och bolagsordningen.³⁸ Uttalandet behandlas även av Rohde och Skog som menar att det inte går att definiera vad som utgör en ”företagsekonomiskt riktig och försvarlig” åtgärd då ”företagsekonomi inte kan ges några normer”.³⁹

Rohde och Skogs ståndpunkt är dock utsatt för kritik. Det anförs bland annat att juridiken innehåller ett flertal begrepp som inte går att definiera i form av bedömningsnormer, exempelvis ”affärsmässiga skäl” i ABL.⁴⁰ Användningen av ”företagsekonomiskt riktigt och försvarligt” vid bedömningen kan därför inte vara något främmande för svensk rätts vidkommande.⁴¹ Bergström och Samuelsson nämner att en lämplig bedömningsstandard för ”företagsekonomiskt” är att studera huruvida åtgärden medför en ökning av bolagets egna kapital.⁴² Uttalandet från Rohde och Skog har dock, trots den nämnda kritiken, fått gehör i

---

³⁴ Nerep s. 324.

³⁵ Prop. 1973:93 s. 84.

³⁶ Ibid. s. 137.

³⁷ Ibid.

³⁸ Arvidsson & Samuelsson s. 130 f. Jfr med vad som sagts under 2.1.

³⁹ Rohde & Skog s. 246 f.

⁴⁰ Nerep s. 326; Samuelsson, Nerep & Adestam, Lexino-kommentar till 7 kap. 47 § ABL, avsnitt 2.2.2.

⁴¹ Nerep s. 326; Johansson (2016) s. 178.

⁴² Bergström & Samuelsson s. 149.

senare förarbeten. Aktiebolagskommittén anger i SOU 1995:44 s. 183 att det inte går att tala om något som är företagsekonomiskt riktigt eller försvarligt. Uttalandet från kommittén är i sin tur kritiserat av ett antal författare. Det handlar i korthet om att utredningen inte presenterar någon alternativ bedömningsmodell.⁴³

Det synes inte vara helt klarlagt huruvida man kan beakta företagsekonomiska skäl vid otillbörlighetsbedömningen. Å ena sidan, att Aktiebolagskommittén menar att det tidigare förarbetsuttalandet är intetsägande stödjer ståndpunkten att företagsekonomiskt hänsynstagande inte kan ske. Å andra sidan, kan man till viss del förstå den kritik som framförs i doktrinen mot en sådan lösning. Kommittén ger nämligen ingen anvisning på hur bedömningen ska göras när de förkastar det tidigare förarbetsuttalandet. Vad som ska beaktas i otillbörlighetsbedömningen lämnas därigenom helt öppet. Jag är av uppfattningen att en bedömning utan att kunna resonera i företagsekonomiska termer riskerar att bli alltför godtycklig. Bedömningen av otillbörlighet behöver även, enligt mig, ske mot bakgrund av att aktiebolagets syfte är att generera medlemmarna vinst.⁴⁴ Att då inte kunna resonera i företagsekonomiska termer riskerar att stå i strid med denna grundläggande princip inom associationsrätten och syftet med själva kapitalassociationen. Det borde därför kunna vara möjligt att beakta företagsekonomiska hänsyn.

En anknytande fråga som diskuteras är om generalklausulerna aldrig kan tillämpas givet att en åtgärd kan motiveras såsom företagsekonomiskt försvarlig. Samuelsson, Nerep och Adestam å ena sidan förordar en sådan strikt tolkning med hänvisning till det som framgår av prop. 1973:93 s. 137. En annan tolkning skulle, enligt dem, minska incitamentet att investera i associationen och medföra ”svåröverblickbara samhällsekonomiska konsekvenser”.⁴⁵ Johansson är däremot av ståndpunkten att en sådan distinktion inte kan göras. Enligt honom bör bedömningen istället ske *in casu*, där de affärsmässiga skälen vägs mot minoritetens intressen.⁴⁶ Ett exempel på en sådan situation är en riktad nyemission med syfte att säkerställa särskilda aktieägares kompetens i bolagets förvaltning. Den åtgärden kan nämligen anses gynna bolagets vinstsyfte och därmed vara företagsekonomiskt försvarlig, samtidigt som principen om likställighet i associationen frångås.⁴⁷

---

⁴³ Nerep s. 327; Samuelsson, Nerep & Adestam, Lexino-kommentar till 7 kap. 47 § ABL, avsnitt 2.2.2.

⁴⁴ Jfr vad som sagts under avsnitt 2.1.

⁴⁵ Samuelsson, Nerep & Adestam, Lexino-kommentar till 7 kap. 47 § ABL, avsnitt 2.2.2.

⁴⁶ Johansson (2016) s. 178. Se även Andersson & Pehrson s. 136.

⁴⁷ Beshar s. 425.

Även i denna del syns meningsskiljaktigheter ifråga om vad som ska anses aktualisera otillbörlighet. Samuelssons, Nereps och Adestams linje kan tyckas ha större stöd i andra rättskällor i och med att argumentationen bygger på förarbetsuttalandet till otillbörlighetsrekvisitet. Detta talar för att upprätthålla ett sådant synsätt. Samtidigt kan man diskutera om en sådan restriktiv tolkning är förenlig med lagstiftarens vilja. Johansson verkar istället ålägga en mer teleologisk tolkning av bestämmelsen, då han i större grad betonar reglernas syfte som minoritetskyddsregler. En trolig förklaring till denna motsättning mellan författarna är i vilken grad man anser att minoritetsskyddsregler ska ges effekt. Ett alltför långtgående skydd kan nämligen, enligt vissa författare, fungera som bromskloss och leda till minoritetsmissbruk.⁴⁸

Jag menar att Johanssons syn är närmast den lösning HD skulle välja, om den tvingas ta ställning i frågan. Anledningen till detta är att med den motsatta uppfattningen är det först när en åtgärd inte är *försvarlig* som den kan anses vara otillbörlig. En sådan strikt syn på generalklausulerna skulle, enligt mig, minska viljan att inneha minoritetsposter i ett aktiebolag. Det här betyder emellertid inte att minoriteten ska kunna klandra alla beslut, utan istället att det i varje enskilt fall måste ske en bedömning utifrån olika motstående intressen. En sådan tolkning beaktar på ett bättre sätt den marknad och de samhällsekonomiska intressen ABL har att förhålla sig till.

För att en åtgärd ska kunna klandras med stöd av generalklausulerna krävs därtill även att otillbörligheten ägnar att ge en *fördel* åt en aktieägare samtidigt som det medför en *nackdel* för en annan aktieägare eller bolaget. Med det menas att åtgärder som enbart kan anses medföra nackdelar utan att ge några fördelar, inte kan anses vara otillbörliga och vise versa. Som ett exempel kan nämnas att ren skadegörelse från en aktieägare på bolagets egendom inte träffas av bestämmelsen. Åtgärden har inte gett någon fördel.⁴⁹

Det ska påpekas att det finns sparsamt med praxis som behandlar otillbörlighetsbedömningen.⁵⁰ Vad som ska anses vara otillbörligt kan alltså anses vara något oklart.

---

⁴⁸ Se avsnitt 2.2.

⁴⁹ Johansson (2016) s. 166.

⁵⁰ Beshar s. 426. jfr NJA 2000 s. 404; NJA 2013 s. 1250.

3.2.2 "Ägnat att" och "annan"

Rekvisitet "ägnat att" är inte lika omdiskuterat som otillbörlighetsrekvisitet. Formuleringen kan ge sken av att det skulle krävas uppsåt från den som vidtar åtgärden för att aktualisera tillämpningen av generalklausulerna. En sådan tolkning är dock felaktig.⁵¹ Det bestämmelsen istället tar sikte på är att käranden ska visa att det finns en sannolikhet för att otillbörliga effekter *kan* inträffa, inte att de *faktiskt* har skett.⁵² Att det funnits ett illojalt syfte med åtgärden torde likväl kunna ha en viss påverkan i bedömningen.⁵³ Klagande part åtnjuter sålunda en form av bevislättnad då motpartens intentioner inte behöver bevisas.

När lagtexten talar om att åtgärden kan vara riktad mot någon annan, menas att det kan vara till en för aktiebolaget utomstående juridisk person.⁵⁴ Det behöver med andra ord inte vara en aktieägare som bereds en otillbörlig fördel. Syftet med att införa rekvisitet var att förhindra att en medlem kunde undandra tillämpningen av generalklausulerna genom att nyttja att någon utanför associationen gavs fördelen, exempelvis genom användandet av en närstående.⁵⁵ Enligt Arvidsson är omfånget av rekvisitet dock begränsat och ska förstås som att det finns ett krav på att en aktieägare ska ha ett intresse av att den utomstående ska ges en fördel. En förmån till en tredje part som samtliga aktieägare ogillar kan med Arvidssons synsätt inte klandras med stöd av generalklausulerna.⁵⁶

3.3 Sammanfattande slutsatser

Av kapitlet framgår att tillämpningen av generalklausulerna och dess rekvisit är förenat med svårigheter. Jag anser att man ska kunna beakta företagsekonomiska konsekvenser för att avgöra om en åtgärd är otillbörlig eller inte. Å andra sidan kan inte tolkningen bli så pass långtgående att samtliga åtgärder som kan beskrivas som företagsekonomiskt försvarliga, med nödvändighet inte är att ses som otillbörliga. En sådan strikt tolkning riskerar, enligt mig, att underminera det minoritetsskyddssyfte som reglerna avser att ge. Istället fordras en avvägning i varje enskilt fall.

---

⁵¹ Johansson (2016) s. 166.

⁵² Ibid; Beshar s. 419; Andersson & Pehrson s. 116.

⁵³ SOU 1941:9 s. 304 jfr NJA 2000 s. 404.

⁵⁴ Bergström & Samuelsson s. 148; Andersson & Pehrson s. 115, 123.

⁵⁵ Prop. 1973:93 s. 138.

⁵⁶ Arvidsson (2014) s. 274.

Det ska observeras att det även måste finnas en fördel respektive en nackdel kopplade till åtgärden för att reglerna ska aktualiseras. Därtill ger rekvisitet ”ägnat att” kändan i en eventuell process en viss bevislättning då den inte behöver bevisa att några skadliga dispositioner faktiskt har skett. Generalklausulerna har även fördelarna att de omfattar situationer där åtgärden riktar sig mot någon annan. Detta kan jämföras med tillämpningsområdet av likhetsprincipen vilket kommer behandlas i avsnitt 5.

4. Likhetsprincipen

I denna del redogörs för likhetsprincipen inom associationsrätten. Möjliga undantag från likhetsprincipen presenteras därefter. Principen är nära sammanlänkad med det som beskrivits under avsnittet om generalklausulerna, och dess tillämpning är direkt beroende på hur man ser på förhållandet mellan reglerna. Detta medför att slutsatser om likhetsprincipens tillämpningsområde sker först i avsnitt 5.

4.1 Allmänt om likhetsprincipen

Likhetsprincipen är en grundläggande princip inom associationsrätten och den har kodifierats i lagtext – med viss annan lydelse – alltsedan 1944 års ABL.⁵⁷ I dagens ABL kommer likhetsprincipen till uttryck i 4 kap. 1 § ABL där det anges att ”alla aktier har lika rätt i bolaget, om inte annat följer av 2–5 §§”. Samtliga bolagsorgan har att följa likhetsprincipen.⁵⁸ Vad likhetsprincipen ska ges för innebörd har emellertid visat sig inte vara helt enkelt att klarlägga. Somliga inom den rättsvetenskapliga litteraturen menar att även generalklausulerna ger uttryck för likhetsprincipen i någon slags vid bemärkelse, men det har även förts diskussioner om likhetsprincipen har ett vidare normativt område än vad ordalydelsen i 4 kap. 1 § ABL ger sken av.⁵⁹ Detta är frågor jag har anledning att återkomma till senare i texten.⁶⁰

Det ska observeras att lagtexten anger att det ska röra sig om *aktiers rätt* i bolaget. Enligt Arvidsson ska denna bestämmelse tolkas med kännedom om att ett aktiebolag är en kapitalassociation. Det betyder att likhetsprincipen enbart berör de rättsförhållanden en medlem kan härleda till sitt aktieinnehav.⁶¹ Ifall en aktieägare likaså har tecknat ett utomstående avtal med bolaget är detta inget som omfattas av likhetsprincipen, då dess rättsverkningar inte kan härledas till personens aktieinnehav. Bedömningen av sådana avtal får istället göras med stöd av de normer som återfinns i den allmänna avtalsrätten.⁶²

---

⁵⁷ Prop. 2004/05:85 s. 247; Prop. 1944:5 s. 5; Samuelsson, Nerep & Adestam, Lexino-kommentar till 4 kap. 1 § ABL, avsnitt 2.1.

⁵⁸ Nerep s. 316.

⁵⁹ Beshar s. 427; Andersson & Pehrson s. 119 f; Johansson (2022) s. 177 f.

⁶⁰ Se Avsnitt 5.1.

⁶¹ Arvidsson (2014) s. 271.

⁶² Ibid.

4.2 Undantag från likhetsprincipen

Från likhetsprincipen går det att göra undantag. Av 4 kap. 2-5 §§ ABL med tillhörande förarbeten framgår att detta är möjligt genom föreskrifter i bolagsordningen.⁶³ Ett exempel på en sådan struktur är att man i bolagsordningen föreskriver att vissa aktier har en högre röstandel än andra, vilket bland annat gett upphov till benämningen A- och B-aktier.⁶⁴ Om sådana differentierade aktieandelar har införts i bolagsordningen, har man att följa dessa för att en åtgärd inte ska strida mot likhetsprincipen.⁶⁵

Ändring av bolagsordningen genomförs enligt de majoritetskrav som återfinns i 7 kap. 42-45 §§ ABL. Huvudregeln är att beslut om att ändra bolagsordningen ska stödjas av såväl minst två tredjedelar av de angivna rösterna som de aktier som är företrädade vid stämman.⁶⁶ I de efterföljande paragraferna uppställs särskilda majoritetskrav vid vissa specifika ändringar.⁶⁷ Enligt motiven är syftet med pluralitetreglerna att ge majoriteten handlingsfrihet med hänsyn till bolagets bästa.⁶⁸ Likhetsprincipen är alltså inte obligatorisk utan ABL tillåter undantag. Det går även att göra avsteg från likhetsprincipen när samtliga berörda aktieägare i det enskilda fallet samtycker till en åtgärd.⁶⁹

En anknytande fråga är om det är möjligt att åsidosätta likhetsprincipen givet att en åtgärd kan motiveras utifrån sakliga skäl. Enligt Andersson och Pehrson stödjer NJA 1977 s. 393 en sådan tolkning.⁷⁰ I rättsfallet som berörde likhetsprincipens tillämpning i förhållande till ekonomiska föreningar, uttalade HD att ”medlemmar inte får behandlas olika, med mindre detta är av sakliga skäl motiverat”. Vid en bedömning om sakliga skäl föreligger bör man, enligt Andersson och Pehrson, beakta de affärsmässiga skälen bakom åtgärden.⁷¹ Johansson menar i sin tur att det i det enskilda fallet måste ske en avvägning mellan majoritetens och minoritetens intressen. Den bedömningen kan leda till att likhetsprincipen får ge vika.⁷² En motsatt uppfattning innehas av Nerep som menar att HD i rättsfallet endast beskrivit likhetsprincipens snäva

---

⁶³ Prop. 1975:103 s. 311.

⁶⁴ Bolagsverket. A-aktier har generellt sett en högre röstandel än B-aktier.

⁶⁵ SOU 1997:168 s. 71.

⁶⁶ 7 kap. 42 § ABL.

⁶⁷ 7 kap. 43-45 §§ ABL.

⁶⁸ SOU 1941:9 s. 302.

⁶⁹ Nerep s. 316.

⁷⁰ Andersson & Pehrson s. 137.

⁷¹ Ibid.

⁷² Johansson (2022) s. 179.

tillämpningsområde. Begreppet sakliga skäl i domskälen ska, enligt honom, endast förstås som att olikabehandling kan ske i de situationer ABL och bolagsordningen medger det.⁷³ Därtill tillägger Nerep att den intresseavvägning Johansson förordar, är alltför vag för att praktiskt kunna tillämpas.⁷⁴

Det tycks finnas skilda uppfattningar om det finns ytterligare undantag från likhetsprincipen än de som medges av ABL och bolagsordningen. Johanssons perspektiv liknar den avvägning som beskrivs vid otillbörlighetsbedömningen, medan Nerep upprätthåller en mer strikt tolkning. Det kan diskuteras vilken som är mest korrekt. Om HD hade velat upprätthålla en restriktiv linje, lik den Nerep förordar, hade domstolen enligt mig troligen valt en annan formulering. Istället använder HD sig av den vaga termen ”sakliga skäl” i sina domskäl. Min uppfattning är att det öppnar upp för en mer vidsträckt tolkning av undantag från likhetsprincipen. Att det bör ske någon form av intresseavvägning likt den Johansson nämner torde dock vara fallet, i synnerhet om man menar att likhetsprincipen ska ges en vidsträckt innebörd. En annan lösning kan annars hämma tillväxten i bolaget.⁷⁵

Det ska dock erinras om att NJA 1977 s. 393 behandlade en situation med en ekonomisk förening där ABL inte var direkt tillämplig. Det går därmed att diskutera hur pass långtgående slutsatser som kan göras utifrån avgörandet.

---

⁷³ Nerep s. 322.

⁷⁴ Ibid. s. 323.

⁷⁵ Se avsnitt 2.2 och 5.1.1

5. Förhållandet mellan generalklausulerna och likhetsprincipen

I detta avsnitt behandlas rättsvetenskapens syn på förhållandet mellan generalklausulerna och likhetsprincipen. I samband med detta diskuteras också om det är möjligt att tillämpa likhetsprincipen i vidsträckt bemärkelse.

5.1 Tillämpningen av generalklausulerna och likhetsprincipen

Förhållandet mellan likhetsprincipen och generalklausulerna beskrivs i doktrinen som spretig och det går inte att finna en tydlig distinktion.⁷⁶ Otydligheterna förklaras delvis bero på att alla författare inte haft konsekventa definitioner av termerna i sina framställningar.⁷⁷ Även det faktum att det finns sparsamt med praxis på området kan anses ha betydelse.⁷⁸ HD kan förvisso ha ansetts behandla frågan i NJA 2013 s. 1250, vilket skulle kunna utgöra en riktlinje för hur likhetsprincipen och generalklausulerna förhåller sig till varandra.⁷⁹

Vid införandet av generalklausulerna uttrycktes det i motiven att införandet skedde för att motverka de situationer där ett beslut formellt behandlar aktieägare lika, men i praktiken gör att likhetsprincipen frångås.⁸⁰ Därefter tillade lagberedningen att generalklausulerna ska ses som ett uttryck för likhetsprincipen.⁸¹ Nial var vid denna tidpunkt av uppfattningen att generalklausulerna var överflödiga då de redan låg inom likhetsprincipens tillämpningsomfång.⁸²

---

⁷⁶ Andersson & Pehrson s. 109, 120; Arvidsson (2014) s. 263 f.

⁷⁷ Andersson & Pehrson s. 109, 119 f.

⁷⁸ Jfr Johansson (2016) s. 168.

⁷⁹ Se avsnitt 5.1.2 för analys av rättsfallet.

⁸⁰ SOU 1941:9 s. 301 ff.

⁸¹ Ibid.

⁸² Nial s. 121.

5.1.1 Likhetsprincipen och generalklausulerna som självständiga rättsregler

Pehrson menar att generalklausulerna och likhetsprincipen ska uppfattas som två skilda rättsregler som kompletterar varandra. För att illustrera detta nämner han två cirklar som har varsitt självständigt tillämpningsområde, men som delvis överlappar varandra. Enligt honom omfattar likhetsprincipen enbart åtgärder som ger aktieägare i samma aktiebolag fördelar respektive nackdelar och har följaktligen ett snävt tillämpningsområde.⁸³ Ett exempel där principen kan tillämpas är att aktier i samma position behandlas olika, exempelvis i samband med vinstutdelning.⁸⁴ Detta kan jämföras med generalklausulerna som även omfattar situationen då någon utomstående bereds en fördel.⁸⁵

Generalklausulerna kan även anses komplettera likhetsprincipen i de fall det är möjligt att göra undantag från den senare. Det finns nämligen en rad situationer där ABL medger avvikelser från likhetsprincipen.⁸⁶ Enligt Johansson är det i dessa situationer generalklausulerna kan anses ha störst praktisk betydelse.⁸⁷ En sådan situation är vid ändring av bolagsordningen enligt 7 kap. 42-45 §§ ABL. I dessa fall menar Johansson att generalklausulerna fungerar som en skyddsmekanism för minoritetens intresse då de inte kan åsidosättas.⁸⁸

Likhetsprincipen kan på motsvarande sätt komplettera generalklausulerna enligt Pehrson.⁸⁹ För att generalklausulerna ska bli tillämpliga krävs att åtgärden ska vara otillbörlig och att den medför en fördel respektive en nackdel. Dessa två krav finns inte i dagens 4 kap. 1 § ABL.⁹⁰ Även om regeln inte innehåller ett otillbörlighetsrekvisit, torde det dock behöva ske en intresseavvägning mellan majoritetens och minoritetens intresse vid tillämpningen av lagrummet.⁹¹ Min uppfattning är att denna bedömning inte skiljer sig nämnvärt från den som görs vid otillbörlighetsbedömningen i generalklausulerna. I båda fallen torde någon form av

---

⁸³ Pehrson s. 499 f.

⁸⁴ Sandström s. 208, Dotevall s. 298 f.

⁸⁵ Pehrson s. 500.

⁸⁶ Se avsnitt 4.2.

⁸⁷ Johansson (2022) s. 180.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Pehrson s. 500

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Se avsnitt 4.2.

företagsekonomiskt/affärsmässigt hänsynstagande behöva göras. Skillnaden i praktiken går därmed att diskutera.

Åsikterna som framförs av Johansson och Pehrson bygger på premissen att man betraktar reglerna som nära förbundna med varandra där även likhetsprincipen ger upphov till ett minoritetsskydd. Enligt min mening skiljer sig inte detta synsätt nämnvärt från det som framhävs i 1941 års förarbete samt av Nial under 1940-talet. Huruvida man ska se generalklausulerna som ett uttryck för likhetsprincipen eller om de ska ses som fristående regler, handlar i slutändan troligen om vad man definierar som likhetsprincipen. Förarbetsuttalandet verkar ha perspektivet att likhetsprincipen existerar i en vidsträckt bemärkelse, medan Johansson och Pehrson troligen har en snävare definition av vad som utgör likhetsprincipen.⁹²

En tolkning som däremot kan anses ge upphov till praktiska skillnader är den som innehas av Arvidsson. Han är av uppfattningen att det måste ske en tydlig distinktion mellan likhetsprincipen och generalklausulerna.⁹³ Enligt Arvidsson ska likhetsprincipen inte anses kunna ge upphov till några materiella rättigheter, utan istället förstås som ett strukturellt krav på hur associationens medlemmars rättigheter förhåller sig till varandra.⁹⁴ Om exempelvis ett bolag väljer att ge en större utdelning till en viss aktieägare (X) jämfört med en i samma position (Y), ska åtgärden inte strida mot likhetsprincipen. Detta beror på att Y:s rätt till utdelning är en materiell rättighet och således inte kan anses omfattas av 4 kap. 1 § ABL. Likhetsprincipen säger nämligen ingenting om att åtgärden är felaktig gentemot Y, utan enbart att bolagsstämman inte har en skyldighet gentemot X att ge vederbörande en större utdelning. Det är enligt samma författare enbart generalklausulerna som ger upphov till materiella rättigheter.⁹⁵

Om rättsläget uppfattas som Arvidsson förordar innebär det att likhetsprincipen och generalklausulerna, till skillnad från Johanssons och Pehrsons uppfattning, inte kan ses som två regler som kompletterar varandra. Man kan inte använda 4 kap. 1 § ABL för att klandra en åtgärd, utan en sådan talan får grundas på generalklausulerna. Detta gäller även gentemot åtgärder som resulterar i en olikabehandling mellan aktier, exempelvis i samband med

---

⁹² Jfr Andersson & Pehrson s. 119.

⁹³ Arvidsson (2014) s. 268.

⁹⁴ Ibid. s. 268 ff.

⁹⁵ Ibid. s. 271 f.

vinstutdelning. De praktiska konsekvenserna är att käranden i samtliga situationer behöver visa att beslutet varit dels otillbörlig, dels medfört en fördel respektive en nackdel för att vinna framgång. Dessa rekvisit finns inte i 4 kap. 1 § ABL. Den regeln kan på så sätt ses som mer förmånlig från klagandes perspektiv.

5.1.2 Betydelsen av NJA 2013 s. 1250

Arvidsson bygger upp stor del av sin argumentation på HD:s uttalande i NJA 2013 s. 1250.⁹⁶ Rättsfallet återges här nedan.

I målet hade K.D innehaft aktier i Crisp AB (hädanefter Bolaget A) tillsammans med åtta andra aktieägare. Dessa aktieägare hade ingått ett aktieägaravtal som reglerade bland annat frågan om inlösen och överlåtelse av aktier. Under våren 2008 uppkom meningsskiljaktigheter mellan K.D och de övriga ägarna. Dessa handlade om under vilka förutsättningar ytterligare aktieägare i bolaget skulle tillåtas. Efter att aktieägarna misslyckats med att finna en gemensam lösning, beslutade bolagsstämman att likvidera bolaget. Samtliga aktieägare, förutom K.D, samtyckte till beslutet.

Bolaget A:s rörelse såldes sedermera till ett nytt bolag (Bolaget B). I Bolaget B var samtliga forna aktieägare från Bolaget A, förutom K.D, representerade som aktieägare. Bolaget B kom sedan att bedriva vidare rörelsen under samma firmabeteckning som Bolaget A hade gjort tidigare. Frågan för HD att ta ställning till var huruvida Bolaget A:s agerande hade stridit mot ABL:s generalklausuler.

I sitt domskäl angav domstolen att generalklausulerna i 7 kap. 47 § och 8 kap. 41 § 1 st. ABL ska ses tillsammans med likhetsprincipen. I punkten nio angav HD att med likhetsprincipen ska förstås som att ” alla aktieägare är likställda och att alla aktier har lika rätt i bolaget”. Enligt domskälen fanns generalklausulerna för att upprätthålla den princip, och kunde användas mot ” åtgärder som formellt inte berör aktiernas lika rätt i bolaget men som reellt gynnar en aktieägare på andras bekostnad”.

HD gjorde bedömningen att beslutet inte stred mot likhetsprincipen då ingen aktieägare formellt missgynnades av beslutet. Den gick därefter vidare med att bedöma om åtgärden kunde strida mot 7 kap. 47 § ABL. HD konstaterade att det inte skett någon ekonomisk överföring till nackdel för K.D, som fallet var i NJA 2000 s. 404 där generalklausulen blev tillämplig. Vidare menade domstolen att majoritetsägarna hade ett berättigat intresse av att likvidera bolaget på grund av de meningsskiljaktigheter som förelåg, varför det inte heller kunde anses vara ägnat att ge en otillbörlig fördel på någon annan grund. Beslutet ansågs sammanfattningsvis inte strida mot likhetsprincipen eller generalklausulerna.

---

⁹⁶ Jfr Arvidsson (2014) s. 264.

Nerep menar att rättsfallet en gång för alla har satt punkt för diskussionen kring likhetsprincipens räckvidd och dess förhållande till generalklausulerna. Han anser att domen ger uttryck för att likhetsprincipen ska ges en snäv mening och enbart omfatta formell rättvisa aktieägare emellan med hänvisning till p. 14.⁹⁷ Denna tolkning delas inte av Beshar som är av uppfattningen att både Nerep och Arvidsson drar alltför långtgående slutsatser av de uttalanden HD gjort i sina domskäl. Han menar tvärtom att HD inte prövat frågan om förhållandet mellan likhetsprincipen och generalklausulerna.⁹⁸ Istället betonar han i sin bok att domstolen har framhåvt att generalklausulerna finns till för att upprätthålla likhetsprincipen.⁹⁹

Det går att diskutera vilken av dessa tolkningar som är den mest korrekta. Det faktum att HD i p. 9 säger att generalklausulerna ska ses tillsammans med likhetsprincipen kan tolkas som att domstolen inte uppställer en tydlig distinktion mellan reglerna, i enlighet med det Beshar säger. Samtidigt behöver inte de tolkningar som ges av Nerep respektive Arvidsson vara obefogade. Om man läser p. 14 tillsammans med sista meningen i p. 9 i domen, ges en anvisning om att likhetsprincipen enbart ska omfatta *aktiers* formella rätt, medan generalklausulerna ska fungera som en kompletterande bestämmelse och även omfatta åtgärder som berör *aktieägares* rätt. Domstolen synes alltså uttala sig, om än i relativt vaga termer, kring förhållandet mellan de två reglerna. Med detta i beaktande är det dock påfallande att HD i början av p. 9 i NJA 2013 s. 1215 uttrycker att likhetsprincipen ”innebär att alla *aktieägare* är likställda och att alla *aktier* har lika rätt i bolaget [min kursivering]”. Hur dessa formuleringar förhåller sig till varandra är enligt mig oklart. Beshar menar att denna senare formulering skulle kunna öppna upp för en mer vidsträckt tolkning av likhetsprincipen.¹⁰⁰ En sådan tolkning av rättsfallet står i direkt motsats till det Arvidsson och Nerep menar.

Att så pass skilda tolkningar kan uppstå visar, enligt min åsikt, att domskälen inte på ett tydligt sätt redogör för förhållandet mellan likhetsprincipen och generalklausulerna.

---

⁹⁷ Nerep s. 321.

⁹⁸ Beshar s. 413 ff.

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ibid.

5.2 Extensiv tillämpning av likhetsprincipen i ljuset av EU-rätten

I det tidigare avsnittet framfördes att NJA 2013 s. 1250 eventuellt skulle kunna öppna upp för en mer extensiv tolkning av likhetsprincipen. En författare som förordar ett sådant synsätt är Johansson. Hans uppfattning är att likhetsprincipen har ett vidare tillämpningsområde än vad som framgår av ordalydelsen i 4 kap. 1 § ABL. Som stöd för sin argumentation nämner han dock inte NJA 2013 s. 1250 utan istället artikel 85 i EU:s konsoliderade bolagsdirektiv.¹⁰¹ I artikeln anges att ”för att detta kapitel ska kunna genomföras måste medlemsstaternas lagstiftning behandla de aktieägare lika som befinner sig i samma ställning”.

Till följd av att Sverige alltsedan 1995 är medlem i EU ställs ett krav på att medlemsstaten enligt artikel 297 FEUF ska ”vidta alla nationella lagstiftningsåtgärder som är nödvändiga för att genomföra unionens rättsligt bindande akter”. Det betyder att svensk lagstiftning måste tolkas EU-konformt utifrån de harmoniseringsåtgärder som unionen utför. Därtill åligger det även svenska domstolar i deras rättstillämpning att tolka den nationella rätten med beaktande av bindande EU-direktiv och förordningar.¹⁰²

Johanssons uppfattning är att det inte är förenligt med EU-rätten att begränsa likhetsprincipens tillämpningsomfång till att enbart avse aktiers rätt.¹⁰³ Även om man skulle vara av uppfattningen att generalklausulerna kodifierar likhetsprincipen, är detta enligt honom fortfarande inte en EU-konform tolkning. EU:s konsoliderade bolagsdirektiv innehåller nämligen inget otillbörlighetsrekvisit som ett krav för att likhetsprincipen ska anses ha överträtts. Johansson menar därför att 4 kap. 1 § ABL ska ges en extensiv tolkning och även innefatta likabehandling av aktieägare för att genomföra EU-rätten på ett korrekt sätt.¹⁰⁴

Synsättet delas av Beshar som menar att en sådan tolkning står i överrensstämmelse med HD:s uttalande i NJA 2013 s. 1250 p. 9 första meningen.¹⁰⁵ Han tillägger att den uppdelning mellan aktier och aktieägare som författare inom rättsvetenskapen försöker göra i praktiken blir

---

¹⁰¹ Johansson (2022) s. 177. Se även Andersson & Pehrson s. 117. Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1132 av den 14 juni 2017 om vissa aspekter av bolagsrätt.

¹⁰² Mål C-262/07 p. 38-39; Mål 14/83 p. 18.

¹⁰³ Johansson (2022) s. 177.

¹⁰⁴ Ibid. s. 87 f, 177.

¹⁰⁵ Beshar s. 417.

besvärlig. En aktie är enligt honom inget annat än ett värde på det intresse och den rätt som en medlem har gentemot bolaget, varför en uppdelning mellan aktie och aktieägare blir vansklig.¹⁰⁶ Detta medför sammantaget att man borde kunna åberopa likhetsprincipen som en självständig grund för talan. Samtidigt ska man ha i åtanke, som även Beshar betonar, att majoriteten i doktrinen idag menar att likhetsprincipen enbart avser formell likabehandling.¹⁰⁷

Det ska observeras att EU:s konsoliderade bolagsdirektivs regler endast är tillämpliga för börsnoterade aktiebolag. I teorin kan man sålunda skilja likhetsprincipens tillämpningsområde för privata respektive publika bolag. En sådan lösning skulle emellertid medföra tillämpningssvårigheter och bli svår att förena med svensk aktiebolagsrätt då samtliga aktiebolag, onoterade såväl som noterade, omfattas av samma likhetsprincip och generalklausuler.¹⁰⁸

Den tolkning som görs av Johansson och Beshar är enligt min åsikt rimlig. Ifall man anser att det endast är generalklausulerna som kan vara grund för en klandertalan likt Arvidsson gör, upprätthåller man ett krav på att käranden ska föra i bevisning att åtgärden varit otillbörlig samt medfört en fördel respektive en nackdel. Dessa rekvisit finns inte i EU:s konsoliderade bolagsdirektiv och skulle sålunda vara en tolkning som inte uppfyller EU-rättens krav. En EU-konform tolkning borde medföra att likhetsprincipen även ska anses omfatta aktieägares rätt i bolaget och att käranden likväl borde kunna grunda sin klandertalan på likhetsprincipen. Detta skulle ge den klagande processuella fördelar ur bevishänseende. En sådan lösning torde inte resultera i ett alltför långtgående minoritetsskydd, då det fortfarande måste ske en intresseavvägning mellan aktieägares intressen vid tillämpning av 4 kap. 1 § ABL.¹⁰⁹

Det ska framhävas att av de texter som studeras inom ramen för uppsatsen är det inte alla som nämner EU:s konsoliderade bolagsdirektiv.¹¹⁰ Jag har inte för avsikt att spekulera i anledningar till detta, men enligt mig kan betydelsen av EU:s konsoliderade bolagsdirektiv i sammanhanget inte vara obefintlig. Å andra sidan, behandlar Johansson rättsfallet NJA 2013 s. 1250 ytterst kortfattat och då endast i två fotnoter.¹¹¹ Det blir därför i sin tur svårt att dra några slutsatser

---

¹⁰⁶ Beshar s. 413. Se även Andersson & Pehrson s. 124.

¹⁰⁷ Beshar s. 415; Arvidsson (2014) s. 263; Bergström & Arvidsson s. 147; Dotevall s. 298.

¹⁰⁸ Johansson (2016) s. 169 f.

¹⁰⁹ Se avsnitt 5.1.1.

¹¹⁰ Här kan t.ex. nämnas Bergström & Samuelsson, Arvidsson (2014); Dotevall; Nerep.

¹¹¹ Jfr Johansson (2022) s. 180, s. 381.

kring hur han ser på avgörandets betydelse. Ett förtydligande från HD i hur likhetsprincipen ska förstås, och dess förhållande till generalklausulerna efter NJA 2013 s. 1250 och med beaktande av artikel 85 i EU:s konsoliderade bolagsdirektiv, skulle därmed vara eftersträvansvärt.

Ett förtydligande genom praxis förutsätter emellertid att det finns en part som vill driva en sådan talan. Pehrson nämner att sådana processer är kostsamma och att eventuella tvister ofta löses på andra sätt än genom domstolsförfarande.¹¹² Införlivandet av EU:s konsoliderade bolagsdirektiv och oklarheter avseende tillämpningen av likhetsprincipen skulle därmed bättre kunna lösas genom ett förtydligande från lagstiftarens sida.

5.3 Sammanfattande slutsatser

Av avsnittet framgår att det är förenat med svårigheter att definiera förhållandet mellan likhetsprincipen och generalklausulerna. Jag menar att huruvida man ser generalklausulerna som ett uttryck för likhetsprincipen, eller om man ska se dem som fristående regler inte har någon praktisk betydelse. Den väsentliga frågan är istället om man kan grunda sin klandertalan på likhetsprincipen som en självständig rättsgrund. Min åsikt är att likhetsprincipen idag måste tolkas i ljuset av EU:s konsoliderade bolagsdirektiv och även anses omfatta likabehandling av aktieägare. Med en sådan ståndpunkt bör det således vara möjligt för en aktieägare att klandra en åtgärd som medför att denne materiellt olikabehandlas med stöd av 4 kap. 1 § ABL.

Om likhetsprincipen anses kunna tillämpas i vidsträckt bemärkelse torde det fortfarande behöva ske någon form av intresseavvägning mellan minoritetens och majoritetens intresse i händelse av en tvist. Stöd för en sådan uppfattning ges av NJA 1977 s. 393.¹¹³ Hur denna avvägning skiljer sig från den vid otillbörlighetsbedömningen i generalklausulerna kan diskuteras.

Det går även att diskutera hur denna extensiva tolkning av likhetsprincipen mot bakgrund av EU:s konsoliderade bolagsdirektiv förhåller sig till HD:s avgörande NJA 2013 s. 1250. I denna del kan rättsläget uppfattas som oklart.

---

¹¹² Pehrson s. 502.

¹¹³ Se avsnitt 4.2.

Det ska observeras att avsteg från likhetsprincipen kan göras i bolagsordningen eller genom särskilda regler i ABL.¹¹⁴ Dessutom skyddar inte likhetsprincipen från åtgärder där en utomstående bereds en fördel. I dessa fall kan generalklausulerna åberopas. På motsvarande sätt träffar likhetsprincipens tillämpningsområde situationer där generalklausulerna inte kan användas, t.ex. då en åtgärd inte medför både en fördel respektive en nackdel.

---

¹¹⁴ Se avsnitt 4.2.

6. Avslutande ord

Även om likhetsprincipen och generalklausulerna varit kodifierade i lagtext sedan länge, kan förhållandet och tillämpningen av reglerna fortfarande betecknas som oklart. En förklaring till denna oklarhet är att förarbetena inte ger någon tydlig vägledning – och i vissa fall är inkonsekventa – i kombination med den sparsamma praxisen på området. Förståelsen av förhållandet mellan reglerna försvåras även av att svensk rätt har att anpassa sig till EU-rätten. Detta kan skapa förvirring och föranleda onödiga processer då parter inte ges en tydlig anvisning om vad som utgör gällande rätt. Det kan sammantaget anses önskvärt med ett förtydligande på området från lagstiftarens eller HD:s sida.

Käll-och litteraturförteckning

KÄLLOR

Tryckta källor

Offentligt tryck

Utredningsbetänkanden

SOU 1941:9 Lagberedningens förslag till lag om aktiebolag m.m.

SOU 1995:44 Aktiebolagets organisation.

SOU 1997:168 Vinstutdelning i aktiebolag.

Propositioner

Prop. 1895:6 med förslag till lag om handelsbolag och enkla bolag, lag om aktiebolag, lag om vissa föreningar för ekonomisk verksamhet m.m.

Prop. 1973:93 med förslag till lag om konvertibla skuldebrev m.m.

Prop. 1975:103 med förslag till ny aktiebolagslag m.m.

Prop. 1997:98:99 Aktiebolagets organisation.

Prop. 2004/05:85 Ny aktiebolagslag.

Rättsfall m.m.

Högsta domstolen

NJA 1977 s. 393

NJA 2000 s. 404

NJA 2013 s. 117

NJA 2013 s. 1250

Övriga svenska domstolar

Göta hovrätts dom T 177-16

Svea hovrätts dom T 1976-17

Svea hovrätt dom T 651-20

EU-domstolen

Mål 6/62, *Van Gend en Loos mot Nederländerna*, EU:C:1963:1

Mål 14/83, *Sabine von Colson och Elisabeth Kamann mot Nordrhein-Westfalen*,

EU:C:1984:153

Övrigt

Näslund, Lars: 'Konflikt skakar familjeföretaget Hogia – grundaren tvingas möta sina söner i domstol', i: *Dagens Nyheter*. Stockholm 2020-03-11. Tillgänglig på

<https://www.dn.se/ekonomi/konflikt-skakar-familjeforetaget-hogia-grundaren-tvingas-mota-sina-soner-i-domstol/> (besökt 2022-05-03)

Bolagsverket: *Olika aktieslag*, Tillgänglig på

<https://bolagsverket.se/ff/foretagsformer/aktiebolag/starta/aktier/aktieslag-1.3163> (besökt 2022-05-03)

LITTERATUR

Publicerat material

Andersson, Jan & Pehrson, Lars: 'Likhetsprincipen och generalklausulerna', i: Svernlöv, Carl (red.), *Aktiebolagslagens minoritetsskydd*. Iustus Förlag AB, Uppsala, 2008, s. 109-144.

Arvidsson, Niklas: 'Associationsrättens likhets- och likabehandlingsprinciper. En analys i ljuset av NJA 2013 s. 1250'. *JT* nr 2 2014/2015, s. 263-275. [cit: Arvidsson (2014)]

Arvidsson, Niklas: *Aktieägaravtal. Särskilt och besluts- och överlåtelsebindningar*, Thomson Reuters Professional, Stockholm, 2010. [cit: Arvidsson (2010)]

Arvidsson, Niklas & Samuelsson, Per: 'Ett och annat om vinstsyftet, generalklausulen, företagsvärdering och likhetsprincipen', i: J. Gilson, Roland m.fl. (red.), *Festskrift till Rolf Skog*, Nordstedts Juridik, Stockholm, 2022, s. 123-135.

Bergström, Clas & Samuelsson, Per: *Aktiebolagets grundproblem*, 6 uppl., Nordstedts Juridik, Stockholm, 2021.

Besher, Alexander: *Aktiebolagets och försäkringsföretagets organisation: särskilt om styrelsens och den verkställande direktörens funktion och ansvar*, 1 uppl., Nordstedts Juridik, Stockholm, 2022.

Beyer, Claes & Båvestam, Urban: 'Är minoritetsskyddet befogat – finns det risk för minoritetsmissbruk?', i: Svernlöv, Carl (red.), *Aktiebolagslagens minoritetsskydd*. Iustus Förlag AB, Uppsala, 2008, s. 11-47.

Dotevall, Rolf: *Aktiebolagsrätt. Fördjupning och komparativ belysning*. 1 uppl., Nordstedts Juridik, Stockholm, 2015.

Johansson, Svante: 'Aktiebolagslagens generalklausuler. Insjöar eller torra land?', i: Bernitz, Ulf m.fl. (red.), *Festskrift till Lars Pehrson*. Jure Förlag AB, Stockholm, 2016, s. 163-180.

[cit: Johansson (2016)]

Johansson, Svante: *Svensk associationsrätt i huvuddrag*, 13 uppl., Nordstedts Juridik, Stockholm, 2022. [cit: Johansson (2022)]

Kleineman, Jan: 'Rättsdogmatisk metod', i: Nävv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*. 2 uppl., Studentlitteratur AB, Lund, 2018, s. 21-46.

Nerep, Erik, Adestam, Johan & Samuelsson, Per: Aktiebolagslag (2005:551), Lexino 2019-07-01 (JUNO).

Nerep, Erik: 'Om generalklausulerna och likhetsprincipen i aktiebolagslagen', i: Bernitz, Ulf m.fl. (red.), *Festskrift till Lars Pehrson*. Jure Förlag AB, Stockholm, 2016, s. 315-329.

Nial, Håkan: *Aktiebolagsrätt: föreläsningar över 1944 års aktiebolagslag*, Nordstedt, Stockholm, 1946.

Pehrson, Lars: 'Generalklausuler i aktiebolagslagen', i: Ramberg, Anne m.fl. (red.), *Festskrift till Sveriges Advokatsamfund 1887-1987*. Nordstedts Förlag, Stockholm, 1987, s. 483-502.

Reichel, Jane; 'EU-rättslig metod', i: Nävv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*. 2 uppl., Studentlitteratur AB, Lund, s. 109-142.

Rohde, Knut & Skog, Rolf: *Rodhes aktiebolagsrätt*, 23 uppl., Nordstedts Juridik, Stockholm, 2011.

Sandström, Torsten: *Svensk aktiebolagsrätt*, 7 uppl., Nordstedts Juridik, Stockholm, 2020.